ОСВІТ АНАЛІТИКА

АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ-2021: ЩО ПРОПОНУЄ ПРОЄКТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ?

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ, ЩО ФІНАНСУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МОН

POLICY BRIEF

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

Швеція Sverige

Аналітичний документ
підготували:

Іван Шемелинець, кандидат
юридичних наук, доцент
Євген Ніколаєв,
кандидат економічних наук
Григорій Рій,
доктор філософії в галузі
гуманітарних наук

Аналітичний Центр «ОсвітАналітика» — структурний підрозділ Київського університету імені Бориса Грінченка, що займається формування якісних рішень та практик на основі аналізу державної освітньої політики на національному, місцевому та інституційному рівнях.

Резюме

Розмір видатків на освіту, головним розпорядником яких є Міністерство освіти і науки України, за загальним фондом державного бюджету у підготовленому до другого читання проєкті Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» складає 139,6 млрд грн. Із цієї суми 103,7 млрд грн складають видатки на фінансування субвенцій.

З 1 січня 2021 року відбудеться підвищення посадових окладів працівників освіти і науки. Якщо такі оклади будуть прив'язані до посадового окладу працівника першого тарифного розряду в розмірі, що дорівнює прожитковому мінімуму для працездатних осіб (2270 грн), то підсумкове підвищення окладів вчителів буде незначним. Ситуація буде іншою, якщо уряд встановить розмір посадового окладу працівника І тарифного розряду на більш високому рівні, аналогічно до того, як це було зроблено у серпні 2020 р. Інформація щодо можливості прийняття такого рішення, однак, наразі відсутня.

У 2021 р. (за умови збільшення розміру мінімальної заробітної плати на 20% до 6000 грн та встановлення розміру посадового окладу для першого тарифного розряду на рівні прожиткового мінімуму для працездатних осіб) посадові оклади працівників, що тарифікуються за тарифними розрядами 1-15 Єдиної тарифної сітки (ЄТС), будуть меншими за розмір мінімальної заробітної плати.

Посади вчителів за ЄТС належать до 10-14 тарифних розрядів, їх посадові оклади збільшені на 10% порівняно із ЄТС. Навіть з урахуванням цього збільшення, гарантований державою розмір посадового окладу вчителів й надалі відповідатиме мінімальному рівню, тобто рівню оплати за некваліфіковану роботу. Нарахована до виплати заробітна плата збільшується

завдяки численним надбавкам і доплатам до посадового окладу, що, однак, зменшує прозорість та ефективність системи оплати праці вчителів.

Комплексна реформа оплати праці в сфері освіти відкладена. Жоден із запропонованих варіантів концепцій та проєктів нормативно-правових актів поки не прийнятий і невідомо, чи буде прийнято.

Дію постанови № 822, якою мінімальний рівень оплати праці педагогів поетапно підвищується до чотирикратного розміру прожиткового мінімуму, знову відкладено на один рік. Натомість не реалізовано і невідомо, чи планується реалізувати альтернативний варіант рішення про запровадження коефіцієнта збільшення до посадових окладів у 1,5, хоча таке рішення підтримують професійні спілки, як можливий тимчасовий захід до повноцінного запровадження постанови № 822.

Обраний варіант поведінки Уряду, МОНу та Мінфіну свідчить про те, що у держави немає єдиного спільного бачення шляху імплементації та виконання норми Закону України «Про освіту» про поступове щорічне збільшення посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії до чотирьох прожиткових мінімумів для працездатних осіб пропорційно розміру збільшення доходів Державного бюджету України порівняно з попереднім роком.

Загалом сума зростання бюджету освіти порівняно з бюджетом 2020 року становить 24 млрд грн, з яких 22,1 млрд грн — збільшення освітньої субвенції, з якої фінансується виплата заробітних плат вчителям загальноосвітніх шкіл. Заплановане у 2021 році збільшення видатків на освіту практично повністю буде спрямоване на оплату праці вчителів загальноосвітніх шкіл у вигляді освітньої субвенції. Інші видатки на освіту (оплата праці викладачів університетів, поточні і капітальні ремонти тощо) не змінюються, скорочуються або зростають на рівень, що не перекриває інфляцію.

У підготовленому до другого читання проєкті державного бюджету видатки на освіту «урізали» на понад 4 млрд грн.

БЮДЖЕТ ОСВІТИ-2021: ЗАГАЛЬНІ ЦИФРИ

У прийнятому в листопаді 2019 р. Законі України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» фінансування сфери освіти із загального фонду для Міністерства освіти і науки[1] становило 115,6 млрд грн: 30,6 млрд грн на бюджетну програму 2200000 «Міністерство освіти і науки України» та 84,9 млрд грн на бюджетну програму 2210000 «Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування)»[2].

Однак 13 квітня 2020 року у зв'язку з поширенням захворюваності на COVID-19 було внесено низку змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», унаслідок яких утворено спеціальний Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, куди залучили кошти з інших бюджетних програм. Тоді бюджет освіти скоротили на 4,9 млрд грн.

У зареєстрованому 14 вересня 2020 року проєкті закону про Державний бюджет України на 2021 рік фінансування сфери освіти із загального фонду складало 143,8 млрд грн[3]: 37,3 млрд грн на бюджетну програму 2200000 «Міністерство освіти і науки України» та 106,5 млрд грн на бюджетну програму 2210000 «Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування)».

У підготовленому КМУ до другого читання проєкті Закону про Державний бюджет на 2021 рік суми видатків загальної частини по освіті зменшилися майже на 4,2 млрд грн до 139,6 млрд грн: 35,9 млрд грн на

[1] Тут і далі у документі йдеться виключно про видатки на освіту з державного бюджету, головним розпорядником яких є МОН. Видатки інших головних розпорядників бюджетних коштів на галузеву освіту не розглядаються.
[2] Додатки №№ 1-8 до Державного бюджету України на 2020 рік. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/76/f490523n131.xls
[3] Додаток 3 до Проекту Закону про Державний бюджет України на 2021 рік (14.09.2020). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69938&pf35401=534928

бюджетну програму 2200000 «Міністерство освіти і науки України» та 103,7 млрд грн на бюджетну програму 2210000 «Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування)»[4].

До другого читання на 1,4 млрд грн скорочено видатки, передбачені на бюджетну програму 2200000 «Міністерство освіти і науки України». Зокрема, зазнало суттєвих змін фінансування бюджетних статей, вказаних у табл. 1.

У проєкті Закону про Державний бюджет на 2021 рік повернуто програму 2203020 «Здійснення сертифікації педагогічних працівників, експертизи та акредитації освітніх програм у сфері забезпечення освіти», яка в Законі про Державний бюджет на 2020 рік закладалася у розмірі 7 304,7 тис. грн та якої не було у проєкті у першому читанні. Пропонується, що її розмір складатиме у 2021 році 3 068,8 тис. грн.

Таблиця 1. Бюджетні програми, зменшені до другого читання

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН	СУМА ЗМЕНШЕННЯ
Забезпечення організації роботи Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Національного агентства кваліфікацій, освітнього омбудсмена	88 062,0	101 207,8	96 413,0	-4 794,8
Фонд розвитку закладів фахової передвищої та вищої освіти	250 000,0	1 000 000,0	500 000,0	-500 000,0
Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики	16 260 224,3	21 940 809,8	20 954 743,7	-986 066,1

[4] Додаток 3 до Проекту Закону про Державний бюджет України на 2021 рік (26.11.2020). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=69938&pf35401=539084

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН	СУМА ЗМЕНШЕННЯ
Загальнодержавні заходи у сфері освіти	747 573,3	714 325,7	714 128,1	-197,6
Підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти	3 842 837,8	4 867 420,1	4 651 996,0	-215 424,1
Здійснення зовнішнього оцінювання та моніторинг якості освіти Українським центром оцінювання якості освіти та його регіональними підрозділами	313 792,5	431 358,7	413 146,3	-18 212,4

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН	СУМА ЗМЕНШЕННЯ
Забезпечення діяльності Національного фонду досліджень, грантова підтримка наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок	525 533,3	583 982,7	582 814,6	-1 168,1

До другого читання збільшено бюджетні програми, вказані у табл. 2.

Таблиця 2. Бюджетні програми, збільшені до другого читання

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН	СУМА ЗБІЛЬШЕННЯ
Наукова і науково-технічна діяльність закладів вищої освіти та наукових установ	833 832,0	820 522,7	824 786,7	4 264,0
Забезпечення діяльності Національного центру «Мала академія наук», надання позашкільної освіти державними закладами позашкільної освіти, заходи з позашкільної роботи	231 587,0	282 596,7	293 683,6	11 086,9
Фізична і спортивна підготовка учнівської та студентської молоді	172 000,0	203 391,8	234 101,9	30 710,1

Освітня субвенція у проєкті бюджету на 2021 рік, підготовленому до першого читання, зростала на 25 млрд грн і мала становити 102,5 млрд грн, тоді як в ухваленому 14 листопада 2019 року Законі України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» вона становила 77,5 млрд грн.

Видатки на освітню субвенцію, яка передбачає здійснення виплат заробітних плат педагогічним працівникам, у законопроєкті до другого читання становлять 99,6 млрд грн , тобто заплановану раніше суму скоротили на 2,9 млрд грн.

Натомість усі інші заплановані до першого читання субвенції на освіту у проєкті бюджету, підготовленому до другого читання у ВРУ, залишаються без змін.

Таблиця 3. Розмір субвенцій, виділених на освітню галузь

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН
Освітня субвенція	77 533 320,8	102 506 951,4	99 647 368,2
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення НПЦ сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	259 000,0	150 000,0	150 000,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	504 458,3	504 458,3	504 458,3
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	1 421 334,9	1 421 334,9	1 421 334,9

НАЗВА ПРОГРАМИ	БЮДЖЕТ 2020, ТИС. ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (I) ТИС ГРН	БЮДЖЕТ 2021 (II) ТИС ГРН
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»	1 500 000,0	1 000 000,0	1 000 000,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи, спрямовані на боротьбу з COVID-19 та її наслідками під час навчального процесу у ЗЗСО	відсутня	1 000 000,0	1 000 000,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників ЗЗСО	3 753 209,8	відсутня	відсутня

Відсутні також і цільові субвенції бюджету 2019 року, якими передбачався розвиток освітньої галузі, а саме: субвенції на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти (1,5 млрд грн у бюджеті 2019 року), субвенції на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при загальноосвітніх навчальних закладах усіх ступенів (150 млн грн), субвенції на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів (50 млн грн) .

У бюджеті на 2021 рік пропонується ввести нову статтю 2211280 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи, спрямовані на боротьбу з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками під час навчального процесу у закладах загальної середньої освіти» у розмірі 1,0 млрд грн.

Таким чином, анонсоване збільшення видаткової частини загального бюджету освіти пропонується виділити на збільшення освітньої субвенції.

ЯК ЗМІНИТЬСЯ ЗАРОБІТНА ПЛАТА ОСВІТЯН?

Відповідно до схеми тарифних розрядів за Єдиною тарифною сіткою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298, посади вчителів належать до 10-14 тарифних розрядів. Наказом МОН від 26.09.2005 р. № 557 (додаток 6) встановлено такі тарифні розряди педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів:

- вчитель без категорії — 10-11 тарифні розряди;
- вчитель ІІ категорії — 12 тарифний розряд;
- вчитель І категорії — 13 тарифний розряд;
- вчитель вищої категорії — 14 тарифний розряд.

Постановою КМУ від 11.01.2018 р. № 22 «Про підвищення оплати праці педагогічних працівників» посадові оклади педагогічних працівників підвищено на 10% порівняно з окладами відповідно до Єдиної тарифної сітки.

У грудні 2020 р. мінімальна заробітна плата становить 5000 грн на місяць. Водночас, посадові оклади вчителів за посадами, що відповідають 10-11 тарифним розрядам, є нижчими за мінімальну заробітну плату. За чинним законодавством, якщо нарахований працівнику розмір посадового окладу із доплатами є нижчим за величину мінімальної заробітної плати, то такому працівникові встановлюється доплата до рівня мінімальної зарплати.

Це означає, що за чинної системи оплати праці освітян величина гарантованого державою розміру посадового окладу (без надбавок і доплат) вчителів, які мають вищу освіту і виконують висококваліфіковану роботу, відповідає або дуже незначно перевищує гарантований рівень оплати праці за некваліфіковану роботу, яка не потребує вищої освіти.

Крім того, гарантоване державою підвищення рівня оплати праці

«вбирає в себе» частину величини надбавок і доплат до посадового окладу вчителів за посадами, що відповідають 10-11 тарифним розрядам, отже, нівелює їхню заохочувальну функцію. Наприклад, для вчителя без категорії, віднесеного до 10 тарифного розряду, немає значення, чи йому встановлена доплата у розмірі 10% посадового окладу, чи ні, адже рівень оплати праці в обох випадках становитиме 5000 грн:

- вчитель 10 тарифного розряду, без доплат і надбавок до посадового окладу: посадовий оклад 4455 грн + доплата до рівня мінімальної заробітної плати 545 грн = нарахована заробітна плата 5000 грн;
- вчитель 10 тарифного розряду, якому встановлено доплату в розмірі 10 % посадового окладу: посадовий оклад 4455 грн + доплата 445,50 грн + доплата до рівня мінімальної заробітної плати 99,50 грн = нарахована заробітна плата 5000 грн.

Таблиця 4. Фактичний розмір посадових окладів педагогічних працівників у грудні 2020 року

ФАКТИЧНИЙ РОЗМІР ПОСАДОВИХ ОКЛАДІВ

педагогічних працівників у грудні 2020 року

ПОСАДА	ТАРИФНИЙ РОЗРЯД	ПОСАДОВИЙ ОКЛАД (ЄТС+10%)	ВІДСОТОК, НА ЯКИЙ СЛІД ПІДВИЩИТИ*
Вчитель без категорії, вища освіта рівня молодшого спеціаліста, бакалавра	10	4455	+12,2%
Вчитель без категорії, вища освіта рівня магістра	11	4821	+3,7%
Вчитель II категорії	12	5189	-
Вчитель I категорії	13	5556	-
Вчитель вищої категорії	14	5924	-

*підвищити посадовий оклад, аби він дорівнював мінімальній заробітній платі (5000 грн)

Заробітна плата молодого вчителя у грудні 2020 р.: приклад розрахунку

Покажемо величину заробітної плати, нарахованої та виплаченої молодому вчителеві, який нещодавно здобув вищу освіту й має педагогічний стаж менше трьох років. Такий вчитель не має кваліфікаційної категорії. Його заробітна плата формується на основі посадового окладу, до якого можуть виплачуватися встановлені законом доплати і надбавки залежно від характеру та результатів виконуваної роботи.

Посадовий оклад відповідно до постанови КМУ від 11.01.2018 р. № 22 підвищується на 10%.

Доплати і надбавки до посадового окладу можуть бути:

- гарантовані у фіксованому розмірі;
- гарантовані у розмірі, що визначається керівником закладу освіти в певних межах;
- негарантовані, визначаються керівником закладу освіти в певних межах.

Оскільки розмір таких доплат і надбавок визначається індивідуально, для розрахунку ми беремо до уваги тільки гарантовані доплати і надбавки у середньому розмірі:

- надбавка за престижність праці відповідно до постанови КМУ від 23.03.2011 р. № 373 — 15% посадового окладу (може встановлюватися у розмірі 5-30% посадового окладу, за рішенням керівника закладу);
- доплата за перевірку зошитів — 15% посадового окладу (може встановлюватися у розмірі 0-20% посадового окладу залежно від класу, в якому працює вчитель, і предмета, який він викладає).

Таблиця 5. Приклад розрахунку заробітної плати молодого вчителя

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ЗДОБУТИЙ ВЧИТЕЛЕМ:	БАКАЛАВР, МОЛОДШИЙ СПЕЦІАЛІСТ	МАГІСТР
Тарифний розряд за єдиною тарифною сіткою	10	11
Посадовий оклад за ЄТС	4050 грн	4383 грн
Збільшення посадового окладу на 10%	+405 грн	+438,30 грн
Посадовий оклад з урахуванням збільшення на 10%	4455 грн	4821,30 грн
Надбавка за престижність праці 15%	+668,25 грн	+723,20 грн
Доплата за перевірку зошитів 15%	+668,25 грн	+723,20 грн
Надбавка за вислугу років	0	0
Нарахована заробітна плата	5791,50 грн	6267,70 грн
Вирахування: податок на прибуток та військовий збір (мінус 19,5%)	-1129,34 грн	-1222,20 грн
Сума до виплати	4662,16 грн	5045,50 грн

Пропозиції із вдосконалення системи оплати праці педагогічних працівників

У 2019 р. на виконання положень статті 61 Закону України «Про освіту» Кабінетом Міністрів було прийнято постанову № 822 «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки»[5], яка мала на меті змінити систему оплати праці в сфері освіти та суттєво збільшити розмір заробітної плати вчителів й викладачів.

Постановою зокрема передбачалося з початку 2020 р. встановити найменшу величину посадового окладу педагогічних працівників у розмірі 2,5 прожиткових мінімуми для працездатних осіб і поетапно збільшити цей показник до 4 розмірів прожиткового мінімуму у 2023 р. Також Міністерству освіти і науки разом з Міністерством фінансів, Міністерством соціальної політики, Міністерством економічного розвитку і торгівлі та облдержадміністраціями доручалося протягом трьох місяців розробити та

[5] Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів і установ освіти і науки: постанова Кабінету міністрів України №822 від 10 липня 2019 року. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2019-%D0%BF/ed20191220#Text

внести на розгляд Кабінету Міністрів комплексний план заходів із реформування, підвищення ефективності, наближення до сучасних стандартів мережі закладів загальної середньої освіти на середньостроковий період та із перегляду діючої системи надбавок, доплат та грошових винагород з метою збалансування можливостей державного та місцевих бюджетів.

Проте зазначені норми не набрали чинності, оскільки дію постанови було зупинено до 31 грудня 2020 р.[6] За цей період передбачалось знайти системний розв'язок проблеми низького розміру заробітних плат освітян, чого, однак, зробити не вдалося.

Ситуативно, постановою Кабінету Міністрів «Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій бюджетної сфери»[7] з 1 вересня 2020 р. розмір посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1 тарифного розряду Єдиної тарифної сітки було підвищено на майже 6% (з 2102 до 2225 грн). Відповідно, ставки працівників інших тарифних розрядів, у т.ч. й вчителів, зросли на такий самий відсоток. Проте це рішення не носить комплексного характеру і саме по собі не є реформою системи оплати праці.

Насправді, розуміючи, що дію постанови № 822 може бути відтерміновано або скасовано взагалі, пропонувались декілька варіантів поступового підвищення заробітних плат освітян. В підсумку так і сталося. Дію постанови № 822 було відтерміновано ще на один рік, до 31 грудня 2021 р.[8]

Реформа оплати праці від МОН

Міністерство освіти і науки України запропонувало власне бачення вирішення проблеми реалізації статті 61 Закону України «Про освіту».

На початку вересня 2020 р. на засіданні Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій було представлено основні положення концепції реформування оплати праці освітян. Зокрема, серед

[6] Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 822 тазупинення її дії: постанова Кабінету міністрів України №1044 від 15 листопада 2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1044-2019-%D0%BF#n11

[7] Про підвищення оплати праці працівників установ, закладів та організацій бюджетної сфери: постанова Кабінету міністрів України №750 від 26 серпня 2020 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pidvishchennya-oplati-praci-prac-750

[8] Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 822 та зупинення її дії: постанова Кабінету міністрів України №1149 від 23 листопада 2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149-2020-%D0%BF#Text

іншого передбачалось скасувати дію постанови КМУ № 822, запровадити коефіцієнт підвищення посадових окладів у 1,2 рази та скасувати низку надбавок й доплат. Проте проти такого підходу виступила Профспілка працівників освіти і науки України. Зокрема, профспілка вказувала, що запропоноване підвищення посадових окладів із коефіцієнтом 1,2 при скасуванні чинного їх підвищення на 10% та зменшенні надбавки за престижність праці з 30% до 15% за правилами математики призведе до зниження заробітної плати вчителів та інших педагогічних працівників на 5%. А для вчителів, які мають доплати за педагогічні звання «вчитель-методист», «старший вчитель», почесні державні звання, таке зниження сягатиме 50%. Отже, наголошувалось на неприпустимості такого реформування та на необхідності запровадження в дію постанови КМУ № 822 уже у 2021 році.

Згодом МОН було розроблено та надіслано на погодження до заінтересованих органів проєкт постанови КМУ «Деякі питання оплати праці педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників». Постановою передбачалось запровадження додаткового коефіцієнта підвищення посадових окладів 1,5 для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників державних і комунальних закладів, установ освіти незалежно від їх підпорядкування під час визначення розмірів посадових окладів відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери».

Водночас, цим документом передбачалося скасувати підвищення посадових окладів і деякі надбавки та доплати, встановлені окремими постановами КМУ, а саме:

- підвищення посадового окладу на 10% порівняно з величиною за Єдиною тарифною сіткою відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 р. № 22;
- граничну надбавку за престижність праці у розмірі 5-30%

посадового окладу (Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2011 р. № 373);

- надбавку 10% для педагогічних працівників спеціалізованих мистецьких шкіл (шкіл-інтернатів), що перебувають у сфері управління Міністерства культури (Постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 218 р. № 1100),
- надбавку 11% для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти державної та комунальної форми власності (постанова Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 36).

Такі пропозиції, на думку МОН, мали би збалансувати систему посадових окладів освітян. Проєкт постанови було погоджено Профспілкою працівників освіти і науки України[9].

25 листопада 2020 р., після прийняття рішення про зупинення дії постанови КМУ № 822 до 31 грудня 2021 р., профспілка звернулась із листом до Комітету ВРУ з питань освіти, науки та інновацій з вимогою вплинути на Кабінет Міністрів України щодо невідкладного прийняття постанови «Деякі питання оплати праці педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників», як альтернативної постанові № 822. У листі, зокрема, пояснюється, що з урахуванням підвищення за коефіцієнтом 1,5 новий розмір ставки заробітної плати молодого вчителя, випускника університету з освітою рівня магістра (якщо з 1 січня 2021 р. посадовий оклад працівника 1 тарифного розряду ЄТС буде встановлено у розмірі 2670 грн) становитиме 7890 грн (11 тарифний розряд), а вищої кваліфікаційної категорії — 9692 грн (14 тарифний розряд). Таким чином, мінімальний розмір посадового окладу педагогічного працівника складатиме 76,3% від законодавчо визначених 4 прожиткових мінімумів для працездатних осіб (9080 грн)[10].

[9] Профспілкою й МОН узгоджено проект постанови про підвищення оплати праці освітян. URL: https://pon.org.ua/novyny/8235-profsplkoyu-y-mon-uzgodzheno-proekt-postanovi-pro-pdvischennya- oplati-prac-osvtyan.html
[10] Профспілка вимагає виконання владою норм статті 61 закону «Про освіту». URL: https://pon.org.ua/novyny/8351-profsplka-vimagaye-vikonannya-vladoyu-norm-statt-61-zakonu-pro- osvtu.html

Що передбачається проєктом державного бюджету на 2021 рік?

Проєктом державного бюджету на 2021 р. у редакції, підготовленій до другого читання, передбачено встановити величину прожиткового мінімуму працездатних осіб з 1 січня 2021 р. у розмірі 2270 грн, з 1 липня 2021 р. — 2379 грн та з 1 грудня — 2481 грн.

Розмір мінімальної зарплати буде встановлений з 1 січня 2021 р. — 6000 грн, з 1 грудня 2021 р. — 6500 грн.

Оскільки рішення щодо проєкту постанови «Деякі питання оплати праці педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників» наразі не ухвалене, далі аналізуються виключно положення проєкту державного бюджету на 2021р.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів «Про оплату праці на основі Єдиної тарифної сітки…», посадовий оклад (тарифна ставка) працівника 1 тарифного розряду встановлюється у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 1 січня календарного року. Якщо посадовий оклад для першого тарифного розряду у 2021 р. буде встановлено у зазначеному розмірі (2270 грн), то відбудеться мізерне збільшення посадових окладів освітян.

Нагадаємо, що на період з 1 вересня по 31 грудня 2020 р. посадовий оклад працівника першого тарифного розряду було встановлено на рівні 2225 грн. Розмір мінімальної заробітної плати з 1 січня 2021 р. планується підняти до 6000 грн. Відповідно, посадові оклади за 1-15 тарифними розрядами будуть меншими за мінімальну заробітну плату.

Підвищені на 10% порівняно з Єдиною тарифною сіткою посадові оклади педагогічних працівників 10-13 тарифних розрядів будуть нижчими за мінімальну заробітну плату. Для прикладу, для вчителя І категорії середньої школи, що має 13 тарифний розряд, посадовий оклад становитиме: 2270 * 1,1 * 2,27 = 5668,19 грн, що на 5,8% менше за розмір мінімальної заробітної плати.

Отже, відповідно до представленого проєкту державного бюджету, упродовж 2021 р. не відбудеться суттєвого перегляду розміру заробітних плат освітян. Проведення системної реформи у цій сфері відкладене на пізніший

період. Якщо розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб з 1 січня 2021 року встановлять у розмірі 2270 грн, то «голі» (без доплат і надбавок) посадові оклади вчителів усіх категорій, крім вищої, будуть меншими за розмір мінімальної заробітної плати.

Слід нагадати, що раніше був розроблений проєкт постанови КМУ, який передбачав збільшення з 1 січня 2021 року розміру посадового окладу працівника 1 тарифного розряду ЄТС до 2670 грн, отже, й зростання прив'язаних до цього показника окладів за ЄТС. Проте доля цього проєкту постанови наразі невідома.

Таблиця 6. Прогнозований розмір посадових окладів

ПРОГНОЗНИЙ РОЗМІР ПОСАДОВИХ ОКЛАДІВ

педагогічних працівників у 2021 році*

ПОСАДА	ТАРИФНИЙ РОЗРЯД	ПОСАДОВИЙ ОКЛАД (ЄТС+10%)	ВІДСОТОК, НА ЯКИЙ СЛІД ПІДВИЩИТИ*
Вчитель без категорії, вища освіта рівня молодшого спеціаліста, бакалавра	10	4545	+32,0%
Вчитель без категорії, вища освіта рівня магістра	11	4919	+22,0%
Вчитель II категорії	12	5294	+13,3%
Вчитель I категорії	13	5668	+5,9%
Вчитель вищої категорії	14	6043	-

*за умови встановлення посадового окладу для першого тарифного розряду в розмірі 2270 грн
**підвищити посадовий оклад, аби він дорівнював мінімальній заробітній платі (6000 грн)

Рекомендації

Враховуючи важливість і значення освітньої сфери, виклики, пов'язані з розповсюдженням гострої респіраторної хвороби COVID-19, необхідно гарантувати достатнє фінансування галузі, аби заклади освіти мали можливість повноцінно забезпечувати освітній процес.

Під час розгляду проєкту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» у другому читанні необхідно:

1. Збільшити принаймні втричі обсяг субвенції, спрямованої на боротьбу з Covid-19 та її наслідками для освітнього процесу. Перед стартом нового навчального року в аналітичній записці «Організація освітнього процесу в школах України в умовах карантину»[11] було рекомендовано передбачити виділення додаткових коштів з Фонду боротьби з Covid-19 на забезпечення закладів освіти необхідним обладнанням, цифровим контентом, збільшення оплати праці вчителів та підтримку дітей із вразливих груп населення. Станом на грудень 2020 року з Фонду виділено лише 52 млн грн на повернення коштів за пробне ЗНО у 2020 році[12]. Постановою ВРУ від 18.09.2020 р. № 920-IX[13] пропонувалося виділити додатково 1,2 млрд грн на придбання необхідних дезінфікуючих засобів та технічного обладнання з розрахунку на 72 робочих дні, які залишалися у 2020 році. Ця сума є більшою за видатки у розмірі 1 млрд грн, що пропонуються у проєкті бюджету на 2021 рік з розрахунку на 250 робочих днів.

[11] https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/09/organizacziya-osvitnogo-proczesu-v-shkolah-ukrayiny-v-umovah-karantynu-2020.pdf
[12] Фонд боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками. URL: https://mof.gov.ua/uk/data_and_analytics-433
[13] Постанова ВРУ від 18.09.2020 р. № 920-IX «Про безпеку педагогічних працівників закладів загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти під час пандемії коронавірусу SARS-CoV-2». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=69966

2. Збільшити розмір освітньої субвенції для фінансування видатків на виплату вчителям надбавки до посадового окладу за складність, напруженість у роботі. В умовах карантинних обмежень у навчальному процесі зросло навантаження вчителів у зв'язку із вимушеним поділом класів на групи, проведенням частини занять у дистанційній формі, додатковим навчанням дітей, які мають прогалини у навчанні.

3. Збільшити розмір субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, враховуючи зростання вартості однієї години додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять впродовж 2021 року та необхідність придбання спеціальних засобів корекції для осіб з особливими освітніми потребами.

4. Повернути розмір фінансування, запропонований у проєкті державного бюджету на 2021 р. до першого читання, на важливі бюджетні програми, зокрема на проведення ЗНО та функціонування УЦОЯО, Національного фонду досліджень, а також діяльність НАЗЯВО та освітнього омбудсмена.

5. Підтримати ініціативу зі зміни з 1,1 (постанова КМУ від 11.01.2018 р. № 22) до 1,5 коефіцієнта підвищення посадових окладів педагогічних працівників як тимчасовий захід на період до набрання чинності постановою КМУ від 10.07.2019 р. № 822 і до повної реалізації норм статті 61 Закону України «Про освіту» щодо встановлення посадового окладу педагогічного працівника найнижчої кваліфікаційної категорії в розмірі трьох мінімальних заробітних плат.
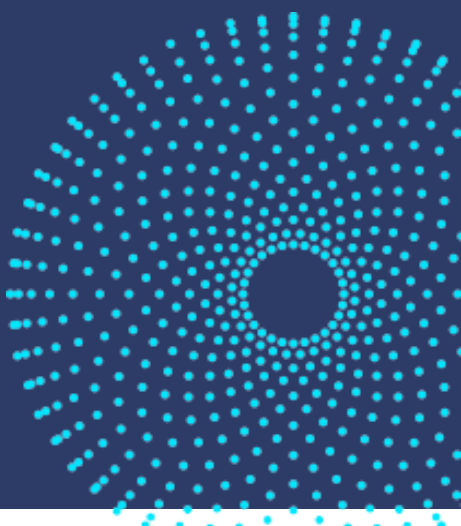
м.Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, кім. 110
osvitanalityka@kubg.edu.ua
https://www.facebook.com/OsvitAnalityka https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/